

ko odstranit. Ve 30. letech se Jakobson rozešel se svou první ženou a po krátkém „souboji“ s Úlehlou se stal milencem a pak i manželem studentky Svobody Pírkové. V USA se s ní rozvedl a vzal si polskou slavistku Krystynu Pomorskou. Společnost jezdila na výlety na jižní Moravu za lidovými písněmi a vínem (Viz fotografie, na níž je vzadu za stolem Roman Jakobson a na konci stolu jeho žena Soňa, vpředu Karel Teige, jeho družka Jožka Nevařilová a pak já se svou maminkou (Viz také soubor korespondence *Quadrilog*. Bohuslav Havránek, Zdeňka Havránková, Roman Jakobson, Svatava Pírková-Jakobsonová. Academia, Praha 2001 – ip.)

Udržovala Vaše rodina s Jakobsonem styk i po jeho

odjezdu v roce 1939?

Za války to ovšem nebylo možné. Jakmile vypukla válka, hned ráno 1. září 1939 byl můj otec jako rukojmí zatčen (šlo tehdy o 200 českých intelektuálů), pak se ocitl v koncentračním táboře Buchenwald, odkud byl propuštěn (vážil tehdy 42 kilo), ale žil pak v neustálém strachu před zatčením a často se skrýval. Po válce se nám ozvali Roman Jakobson a Svatava Pírková níže uvedeným telegramem z New Yorku. S Romanem Jakobsonem jsem já sama mluvila naposled telefonicky v sedmdesátých letech, kdy jsem navštívila Ameriku. K plánovanému setkání však již nemohlo dojít.

Paní docentko, děkuji Vám za rozhovor.

ROZMLOUVAL IVO POSPÍŠIL

Rozhovor s profesorem Vladimírem Preclíkem

(autorem monumentu Zákonník v hale
Právnické fakulty MU)

Horké jarní odpoledne vonělo pronikavě bezem, kvetl tu všude v okolních zahradách krčské ulice, kde jsem hledala dům Vladimíra Preclíka. Pan profesor, přítel mnoha brněnských umělců, se dosud těší plně tvůrčí síle, kterou dělí mezi lásku ke dřevu a ke knize. Do dřeva vtěluje své výtvarné vidění lidí, zvířat a věcí, do knih ukládá všechno, co o své práci sochař ví, co dosud zažil s lidmi kolem sebe i s těmi vzdálenějšími a čím právě žije. Těch knih už napsal 14 a žádnému z jejich čtenářů nemůže uniknout přepečlivá práce se slovem. Stejně jako dřevo je mu slovo materiálem, z něhož staví desítky příběhů vlastních i cizích. Alespoň mě ten Preclíkův jazyk, v dnešní době až nezvykle čistý, i kompozice zajímavě vypointovaných vypravování natolik zaujaly, že jsem v rozpacích, od čeho vlastně začít. Od toho, jak se modelují sochy z hlíny, nebo jak se z nejrůznějších druhů dřev dobývají metaforické dřevěné realizace, anebo o tom, co všechno je třeba se doučit, když se tvoří sochy z kovu, či o tom, jak se píšou knihy? A tak začnu méně obvykle – se sochařem mluvit o psaní.

Pane profesore, čtu vedle všech těch zajímavých informací, příběhů a postupů jak pracovat s hlinou, se dřevem, s kovem i s lidmi velkou lásku k českému jazyku. A tak mám na úvod otázky hned dvě. Který pan učitel vás naučil takové pozornosti ke slovu, z nichž nejednou vytváříte obrazy, které by potrápily kdejakého překladatele, pokud by je vůbec uměl do jiného jazyka adekvátně převést? A jak jste se vy, řezbář, sochař a malíř, stal spisovatelem?

Ano, je nezvyklé začít vyznáním osobního vztahu k mateřštině. Proč se sochař zajímá o češtinu, když má v ruce sekeru? Víte, já jsem měl na „šutrárně“, jak se přezdívalo hořické kamenické škole, z češtiny pana profesora Brejníka a tomu jsem dodnes vděčný. Jednu z prvních vyučovacích hodin ve druhém ročníku nás zaskočil otázkou, kdo to byl A. C. Noror. Nevěděli jsme, stejně jako jsme neznali ani odpověď na druhou otázku položenou vzápětí – jakým slovem začíná svůj román *Bürkental*. Odpovědět si musel sám a hned nás poučil, že autor musí zaujmout čtenářovu pozornost hned prvním slovem (ten román začíná citoslovem). Potom nám vyložil, jak vzniká kni-

ha, a od jednotlivých slov z ní nás nepozorovaně přivedl až k české mluvnici a k jejím základnostem. Začal jsem češtinu milovat. Dokonce jsme přestávali mluvit vulgárně. Ale dovolím si poznamenat, že jsem i do literárního vzdělávání promítal své výtvarné vidění. Např. u maturity jsem si vytáhl otázku – Halas, Nezval, Vančura – novodobý pilíř české literatury; hned jsem si představil pilíř. Můj Vančura byl postaven později jako dům, jako pilíř. Doposud patřím k literárním zvědavcům, rád čtu, ale čtu pomalu, jde mi skutečně o to, jak je kniha udělána, i o to, jak autor pracuje s jazykovým materiálem.

A k té vaší druhé otázce povyprávím malý příběh. V r. 1982 jsme byli na dovolené v Řecku s Horníčkovými. Koupali jsme se, pekli se na slunci, ale já jsem se nejraději díval do mořských vln a povídal polohlasně o tom, co jsem v nich všechno viděl a co jsem si domýšlel, povídal jsem o moři, jak tisíce let bije do skal a tvaruje pobřeží, a celá Země mi najednou připadala jako obrovské sochařské dílo s reliéfy kopců, skalisek a proláclin... A Horníček mi najednou říká: „Už tě tu nějakou chvíli poslouchám, proč to, proboha, nenapíšeš?“ Nabídl mi, že si budeme o svých pocitech vzájemně vyměňovat dopisy. A tak jsme si psali čtyři měsíce. Nato Mirek řekl – „Dost, my se úplně vyčerpáme, přizveme ještě Ilju Hurníka, ať rozšíříme témata.“ Ten souhlasil a my jsme napsali na dvě stě dopisů. Ilja Hurník je potom editorsky upravil do knížky Trojhlas.

Stalo se něco neočekávaného, co mě nejen překvapilo, ale také přisunulo k vlastní tvorbě. Kritika se právě o mých textech vyjádřila velmi pochvalně, a tak jsem se dal už sám do psaní Dřevěné knížky. To bylo v roce 1988.

Vždycky jsem rád jezdil po Čechách, tiše jsem se přemísťoval po kraji posetém výtvarnými díly. Sochař zvědavě obhlíží všechny ty vyzdobené mosty, Floriánky na kašnách a návších, Nepomuky u vody a na náměstích zas morové sloupy. A chodíval jsem i dál za vsí, do polí a do lesů a objevoval jsem v nich desítky kamenných křížů. Zaujaly mě hlavně výtvarně, ale i tragickými příběhy, které se o nich dochovaly. Tak vznikla má další kniha Smírčí kameny. Jsou i na Moravě, a tak jsem se vydal po jejich stopách a napsal o nich knihu Kameny pokání. Za Smírčí kameny jsem

byl přijat do Penklubu. To jsem už věděl, že jsem sochař a spisovatel. Pustil jsem se do osobně, až intimně laděného autobiografického románu Holomráz. Pak následovaly další knihy, vydaných je zatím čtrnáct. Jako spisovatele mě těší pochvala Ilji Hurníka, že své knihy stavím na příbězích.

Pokud vaše knihy někdo z našich čtenářů dosud nezná, vřele mu doporučuji kteroukoliv z nich. Každá něčím zaujme. Rozhodně to není žádné komerční psaní, v každé je cítit, jak se z přetlaku vědění a emocí slova jakoby sama hrnou do hrotu pera, když ruku vedou oči dokořán. Příznám, že pro mě je přímo požitek sledovat vaši práci s vyjadřovacími prostředky, které čeština nabízí. Říkal jste, že profesor Brejník vás naučil vnímat češtinu nejen jako dorozumivací jazyk, ale také jako nástroj myšlení i jako hodnotu estetickou. Měl jste podobného učitele i při studiu na umělecké škole?

Ano, měl jsem velké štěstí. Byl to sochař Josef Wagner. Vedl nás s velkým individuálním porozuměním ke svobodnému vyjadřování. Lahodil mi i jeho intelekt... Psal zajímavě o sochách, např. o Rodinových, ovlivnil tím i moji chuť vyjádřit se slovem. Byl jedním z mála těch, kdo propojoval svůj výtvarný talent se schopností verbálního vyjádření – jako Josef Čapek. I on psal o bhajoby moderního umění. Měl jsem ho moc rád.

A jakým učitelem jste byl vy sám?

Učitelem jsem se vlastně stal až v devadesátých letech a konfrontoval jsem se s svými vzory. Mám jsem tu pedagogickou kariéru vzdal, když jsem neuspěl v konkurzu na Umprum. Odmávl jsem to poznámkou o krkavcích, kteří rozhodli už předem, ale moje žena Zdeňka mě povzbuzovala, abych to zkusil někde jinde, že bych to uměl.

Z brněnského Vysokého učení technického se v r. 1990 ozval Ivan Ruller, že si studenti pro mne přijedou do Prahy. Tak jsem tedy za-

čal. Na fakultě architektury VUT jsem vedl ateliér kreslení a modelování a pak jsem pomáhal založit samostatnou Fakultu výtvarných umění na Rybářské ulici v Brně. Byla výsledkem úsilí intelektuálních kruhů, které si přály, aby v Brně mělo výtvarné umění svou vysokou školu. Tehdy jsem byl také poslancem České národní rady a společně s Ludvíkem Kunderou a brněnským primátorem jsme došli shodou okolností ve světoznámé vile Tugendhat ke konečnému rozhodnutí přeměnit Ústav kreslení a modelování na fakultu. Stal jsem se jejím prvním děkanem, inaugurace proběhla roku 1993 a postupně jsme začali s Chatrným, Štofou, Tomášem Rullerem, Pilařem budovat jednotlivé obory; průmyslový design vedl Zdeněk Zdařil, grafiku Jim Janíček, já jsem učil sochařství.

A posluchači?

Zpočátku jich bylo málo, ale „přisun“ byl dost rychlý, brzy jsme měli 200 studentů a fakulta běžela standardně. Obory se rozšiřovaly, modernizovaly, nově byly otevřeny video, fotografie, konceptuální ateliér. Také mi stále méně vyhovovalo časté přejíždění mezi Brnem a Prahou, a tak když v roce 1998 skončilo mé volební období, odešel jsem do důchodu. Už jsem měl ostatně i nejvyšší čas vrátit se do Prahy, nechtěl jsem s ní úplně ztratit kontakt.

Studenty jsem měl talentované, se svými následovníky jsem spokojen. Osm z mých absolventů jsou profici. Víte, jaký je učitel, takové jsou osnovy a pak i výsledky, jen do té práce vám nesmí nikdo zasahovat. Ve škole je výhoda v tom, že kolem sebe máte samé mladé lidi, tvárné a otevřené, dychtivé něčeho dosáhnout. Poznal jsem jejich mentalitu. Po svých zkušenostech jsem rovněž dbal na širší vzdělanost, chtěl jsem také, aby psali – trochu jsem v tom napodoboval svého oblíbeného Wagnera.

„Dělat umění není tanec na růžovém pa-loučku,“ říkával jsem jim, „je to řehole, pokud to nepochopíte, jděte domů.“ Abych ještě konkrétněji odpověděl na vaši otázku, jakým jsem byl učitelem, poznamenávám, že mé přednášky byly oblíbené, chodili na ně i lidé z ostatních ateliérů. Všechno, co jsem věděl, jsem se snažil předat, jen jsem nechtěl, aby mě někdo jako sochaře kopíroval.

Cesta k těm dnešním vašim výtvarným dílům urazila už šest desítek let. Otec z vás přece nechtěl mít sochaře, ale řezbáře.

Otec to se mnou myslel dobře, byl přesvědčen, že mě uživí řemeslo. Do učení jsem nastoupil uprostřed války v roce 1942 ve svém rodišti Hradci Králové a byl jsem vlastně posledním učedníkem tohoto vzácného řemesla v Čechách. Zničil ho průmysl. I kostely objednávaly lepený nábytek. Naštěstí jsme museli opravovat ten starý, jen tak jsme se dostali k řezbě. V kostelech jsem poprvé zblízka osahal církevní plastiky, nejednou jsem musel Kristovi, Marii či andělíčkům udělat nový nos, prsty, poopravit záhyby na šatech, vše bez nábožné bázně. Pro mne to nebyli světci, ale poškozené dřevo. Věřící vidí andělka poletujícího nad oltářem, ale já jsem viděl skobu, co mu trčí ze zad na zavěšení pod stropem. Ale přiznám, že to býval pro mne zážitek dotýkat se zblízka barokních soch. Skončil jsem učení s koncem války a otec si ještě přál, abych měl maturitu, a tak jsem se přihlásil do Hořic. Bohužel jsem měl úraz na ruce a pak jsem také vážně a dlouhodobě onemocněl. Nebyť streptomycinu a mé pevně vůle k životu, ani bych se z té šlamastyky nedostal.

...ale také nebýt vašeho osobního plánu práce na sobě samém. „Nabrat na váze, nabrat na rozhodnosti, nabrat na zkušenostech, získat na vážnosti, neposírat se hned z neúspěchu, neustupovat bez boje s tím, co přichází neobjednané, neočekávané, neodvratné,“ jak jste na sebe prozradil v Holomrazu

Ale tak jsem si pomáhal až později, když jsem už byl na Vysoké škole v Praze. V Hořicích to jsem to tak ještě vymyšleno neměl, tam jsem navíc prožíval i své nemoci komplikované dospívání. Pokud jde o školu, mé předchozí řezbářské zkušenosti mi moc nepomohly, i když měly k sochařině blízko, tam jsem se musel učit modelovat a všemu tomu, co chce kámen... A také mnoho hezkého o češtině. Bez modelování to nejde, umět pracovat s hlinou je pro výtvarníka moc důležité. Bohužel hlína

má vedle svých předností i svá omezení, třeba rychle tvrdne.

A tak proto procházela vašima rukama hlína, ale také dřevo a později i kov?

K té vaší otázce ještě dodám, že právě v poslední době se vracím i k oleji a temperám. Všechno má svůj čas i důvod. Modelováním se začíná, s ním jsou spojovány první výtvarné záměry. Já jsem si např. umiňoval, hlavně ve chvílích, kdy mě mladíka plného plánů, ale bez fyzických sil věznila nemoc, že by mi z toho bolavého osudu pomohla kvalitní hlína, z níž bych mohl udělat hlavy slavných Čechů.

A došlo k tomu?

Téměř všechna předsevzetí jsem si později splnil. Udělal jsem hlavu Františka Halase, E. F. Buriana, Vitězslava Nezvala, Jana Wericha, Jaroslava Ježka, Jiřího Mahena, Jana Zrzavého, Vladislava Vančury, Josefa Čapka i dalších.

Potřeboval jste vytvořit si k těm slavným nejprve vnitřní vztah, pocítit při tvorbě v ateliéru, řečeno skoro bez nadsázky, jejich duši? Protože když jdu „stavět portrét ze slov“ člověka, kterého neznám, musím se o něm dozvědět hodně předem. Proto jsem si přečetla také několik vašich knih.

Je to tak. O tom, jaká muka jsem někdy u této práce prožíval, píše v Holomrazu. Když jsem zase jednou ležel v nemocnici, vymýšlel jsem své první hlavy a nejenže jsem si neustále „očima kreslil jejich obrysy“, ale také jsem o nich hodně četl. Začal jsem Mahenovou Rybářskou knížkou. E. F. Burian mi jednou vyprávěl, jak našli Mahena oběšeného v trámovi, živě jsem si to představil a rozhodl se vysekat jeho hlavu ze dřeva a v klobouku korzára. Vádlo mi, že neznám nikoho z jeho rodiny, abych se o něm mohl dozvědět víc, a že neznám ani Brno vzdálené 200 km a že jsem tam do té doby nebyl.

Když jsem třeba později modeloval hlavu Františka Halase, moc mi při tom pomohlo vy-

pravování přítele básníka Josefa Kainara. Každá moje hlava slavného Čecha má svůj vlastní příběh o zrození. Pro mne byl každý portrét vlastně románem o člověku, pokusem oživit mrtvý materiál i vlastní vizí. Všechno se to do detailu nejprve rodilo v představách. Dobrý portrét musí obsahovat rysy individuálních charakterů i všechno dávnou prožitě, ale i to, na co ještě člověk v životě čeká, prostě kus života. Není to jen schopnost převést vidění do hlíny anebo jiného sochařského materiálu.

Kdybch se pokusila vyznačit vaši tvůrčí cestu obrázkovými patníky z materiálů, z nichž jste vytvořil stovky soch, byl by ten první měkký a poddajný, uhnětený citlivými prsty z tvárné hlíny, ten druhý z tvrdého kamene opracovaného kovovými nástroji, ten třetí ze dřeva modelovaného sekyrkami a čtvrtý z málo poddajného kovu přinuceného plamenem podržet předem vymyšlený tvar. Ale také jste prozradil, že se v poslední době dostáváte k malbě...

Už jsem řekl, že všechno má svůj čas i důvod. Když jsem jezdil do Brna, bylo už obtížné dělat z hlíny, začatá práce ztvrdla, tak jsem přešel k železu. Mám rád už jednou dotýkané věci, které lidé doužívali a odložili kdesi na půdy či do sklepů jako harampádí. V r. 1993 jsem si udělal svářečský kurz a z těch starých vysloužilých věcí jsem začal svařovat originální sochy. Mělo to výhodu, kdykoliv bylo možné práci přerušit a hotové pak upravovat barvou. Svařoval jsem je v ateliéru v Popovicích, zbudovaného ze staré stodoly.

Před několika léty jsem se vrátil zase ke dřevu a teď přemýšlím stále více nad kresbou a malbou – je fyzicky nenáročná. Ale i v těch obrazech, které mám a které vzniknou, je sochařské vidění. Jsou to hlavně vzpomínky a zážitky z mých mnohých cest, z nichž jsem si vozil skici, ze safari v Africe, z pyramid v Jukatánu, z pestrého mexického světa... Procestoval jsem Afriku, Mexiko a Brazílii, Kanadu, Japonsko, Itálii a Francii, ale nebyl jsem v Rusku, na to jsem se nějak necítil.

Když vás nutím do vzpomínek na to všechno, co už bylo, prozradil byste, co se vám nejvíce podařilo?

V šedesátých letech projet stará provensálská města a také prožít jeden ze svých životních vrcholů – bienále v San Paulu a v Benátkách. Pak se mi podařilo založit sochařské sympozium v Hořicích. Ale tak moc jsem pracoval, až se mi zase vrátila moje stará nemoc. Ale vše dopadlo dobře.

V osmdesátých letech jsem propadl barevné plastice a také začal jako literát – při spisovatelské práci jsem zažil mnoho příjemných chvil.

A co se vám nepodařilo?

To není příjemná otázka. Nepodařilo se mi ovládnout nějaký hudební nástroj. Jako kluk

jsem se sice učil na housle, pak na kytaru, ale uřízl jsem si prst, sice mi ho přišli, ale už to nefungovalo. Nenaučil jsem se plynně mluvit francouzsky, což mě dosud mrzí, neumím ani latinsky a nikdy nebudu boxovat.

Z pražského Preclíkova ateléru se neodchází snadno, zdá se, že zvláště příjemné věci rychle končí. Ještě si prohlížím ty desítky dřevěných, kamenných i kovových soch a reliéfů, snažím se zapamatovat si jich co nejvíce, ale nakonec se mi nejvýrazněji vryly do paměti „mužské reliéfy“, pánské košile s barevnými vázankami uvázanými pod límcem a rámované tmavým dřevem a řada ptáků z bílého dřeva sedících na štíhlých vysokých hranolových podstavcích, do nichž napadala všechna pestrůst z ptačího peří. Pane profesore, děkuji za příjemně strávené odpoledne a za naše čtenáře za rozhovor.

PS.: Vladimíru Preclíkovi bylo v r. 1998 otevřeno muzeum v Bechyni, v němž je 180 expozic. Jeho monument Zákonník zdobí vstupní halu Právnické fakulty MU. V Hradci Králové byl poctěn nejvyšší cenou za celoživotní dílo a za propagaci českého umění – cenou dr. Františka Ulricha, Cenou města Brna, Zlatou medailí VUT, bronzovou medailí MU, cenou Nadace Universitas Masarykiana a cenou ministra kultury ČR „Za šíření dobrého jména české kultury“.

ROZHOVOR ZAPSALA VĚRA LINHARTOVÁ

Henry Moore, Ležící figura (3. část), 1961-62